

SİBER-ULUS: DİJİTAL EGEMENLİK ALANI VE BARBADOS'UN METAVERSE ELÇİLİĞİ

Nil Dikmengil, İzmir Ekonomi Üniversitesi

ÖZET

Siber uzayın genişlemesi, toplumsal ve siyasal hayatta pek çok değişime neden olmaktadır. Bireylerin etkileşimlerinde yeni pratiklerin ve normların ortaya çıkmasının yanı sıra, şirketler ve devletler gibi kurumsal aktörlerin de işleyişlerinde dönüşümler gözlenmektedir. Sanal gerçekliğin yeni platformu Metaverse de vaat ettiği yenilikler ile bu dönüşümler için bir alan yaratmaktadır.

Platformun sanal gerçeklik yapısı, bireyler arası ilişkiler bazında tartışmalara neden olurken, metaverse devletler tarafından da yeni etkileşim biçimleri geliştirmek için kullanılmaktadır. Nitekim Barbados Kasım 2021'de Metaverse'te bir elçilik açacağını duyurmuştur. Çevrimiçi bir sayfadan farklı olarak bu elçiliğin "egemen dijital toprak" olarak tanımlaması yapılmaktadır. Bu açıklama pek çok tartışmaya neden olmakta ve modern devlet anlayışını sorgulamaktadır.

Bu çalışmada Weberyen devlet tanımı kullanılarak, dijital dönüşümün devlet kavramının üzerindeki etkisi, Barbados Metaverse elçiliği örneği üzerinden irdelenecektir. Bu bağlamda, modern devlet unsurları ele alınarak, dijital dönüşümün pratikler üzerindeki etkisinden ziyade devletin temel taşları olan özelliklerinde yarattığı değişim incelenecektir. Özellikle egemenlik unsurunun, 'toprak' kavramının ve de sınırlar içerisinde güvenlik sağlanmasının tek bir egemen devletten ziyade özel bir şirketin hizmetlerine bağlı olmasının olası çelişkileri vurgulanacaktır. Bu bağlamda, bir devlet ve bir şirket arasındaki sıra dışı işbirliği ve karşılıklı meşruiyet sağlanmasının da altı çizilecektir.

Anahtar Kelimeler: dijital devrim, egemenlik, dijital egemenlik alanı, Barbados Metaverse elçiliği

Giriş

İnternetin sosyal hayatın bir aracından da öte, bir dönüştürücüsü olduğu 21. yüzyılda, sosyal, ekonomik, politik, her alanda değişimler gözlemlenmektedir. Küresel olarak dijital bir dönüşüm çağına girilmiştir (Castells, 2009) (Negroponte, 1995). Bu dijital devrim, siyasal hayatta da farklı boyutlarıyla etkisini göstermeye başlamıştır. Siyasi nitelikli değişimler, siyaset bilimciler tarafından devlet araçların dijitalleşmesi ile yeni etkileşimler çerçevesinde ele alınmaktadır. Devletlerin dijital dönüşümü çoğunlukla, siber politikalar gibi alanlarda, ya da devlet-vatandaş ilişkisi ve demokrasinin yayılımı üzerinden ele alınmaktadır. Ayrıca, 1990'lardan beri gündemde olan dijital dönüşüm ve siber uzayın, devlet güvenliği üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Bu konular siyaset, güvenlik, uluslararası ilişkiler gibi farklı konularda

ele alınmakla beraber ortak noktaları, dijital dönüşümün devlet araçları üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu çalışmanın amacı ise, bu dijitalleşme pratiklerinin devlet araçları üzerindeki etkisinden ziyade, teorik bir yaklaşım benimsenerek, devlet kavramı üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Nitekim, araçlar üzerinden yapılan analizlerde değişimin kökenleri ya da ilerleyen dönemlerde bu tür değişimlerin devlet kurumu üzerinde yaratacağı içsel dönüşümlerin incelenmesi nispeten zayıf kalmaktadır.

Çalışmanın temel argümanı, dijital dönüşümün sadece devletin araçlarında değil ancak kendisini oluşturan temel öğelerinde de değişikliğe neden olduğudur. Bu hipotezin incelenmesi adına, ilk olarak dijital dönüşümün kısa bir tanımı yapılarak devlet ile ilişkilendirme biçimlerine değinilecektir. Daha sonra, devletin tanımlarına değinilerek temel öğeleri kısaca ele alınacak ve egemenlik kavramı üzerine yoğunlaşılacaktır. Bir sonraki bölümde ise bir vaka analizi olarak Barbados'un dijital elçiliği örneği ve *dijital egemenlik alanı (Digital Sovereign Land)* kavramı üzerinden dijital dönüşümün devletin yapı taşları üzerinde yarattığı değişime yönelik irdelemeler somutlaştırılacaktır.

Çalışma normatif bir bağlamda eleştirel bir yorum getirmeyi amaçlamaktadır. Bu sınırlı yorumlama dışında bir gelecek projeksiyonu kaygısı bulunmamaktadır. Ancak bu konunun, özellikle de “dijital egemen toprak” kavramının ele alınmasının devlet ve dijital dönüşüm etkileşimini anlamak adına faydalı olacağı düşünülmektedir. Şiddet monopolü konusu ise siber güvenlik çalışmaları üzerinden sıklıkla incelenmesi ve şiddetin sanal şekilleri ve uygulayıcılarının kendi başına bir çalışma konusu olması nedeniyle bu çalışma dışında bırakılacaktır. Çalışmada devletin içsel özelliklerine odaklanmak amaçlanmıştır. Öte yandan, Erikson devletlerin dijital çağ ile daha fazla bağlı haline geldiğine dikkat çekmiştir. Ancak Philpott (2001) da siber saldırıların devletlerin dışsal egemenliğinden (bağımsızlığın başka ülkeler tarafından tanınması) ziyade, içsel egemenliğe (ulusal toprakların ve insanların kontrolü) tehdit oluşturduğunu vurgulamıştır. Bu tür tartışmalar uluslararası ilişkilerde pratiklerin değişimi adına elzem bir yere sahip olmakla beraber, dijital dönüşüm devlet egemenliğine olası bir saldırı ya da tehdit olarak algılanmaktadır. Ancak bu çalışmada, egemenlik kavramının değişken yapısına vurgu yapılarak devlet içindeki olası dönüşümlerin üzerinde durulması ve olası yeni çalışma alanlarına değinilmesi hedeflenmektedir. Dijital alanda veri güvenliği olarak incelenebilecek bu dönüşüm, temel kavramsallaştırmaları dönüştürerek tehdit algısından uzaklaşabilir. Nitekim Everard(2000)'ın da vurguladığı gibi *bilgi savaşları* devlet kimliğine ve ulusal-uluslararası sınırların delinmesi olarak algılanabilir

ancak devletlerin bu dönüşüme adapte olması ve siber-uzaydaki yeni kimliklere uyum sağlaması mümkündür.

Dijital Dönüşüm - Devlet İlişkisi ve Terminolojisi

Devlet, kavramsallaştırıldığı şekli ile Siyaset Biliminin ve ana aktörü olarak Uluslararası İlişkiler disiplininin merkezinde bulunmaktadır ve küresel sistem ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim nedeniyle hem sistem, hem devlet zaman içerisinde dönüşümler geçirmektedir. 1990 yıllarından itibaren, uluslararası sahnede büyük değişimler gerçekleşmiştir. Uluslararası sistemler, platformlar, araçlar ve normlar, Soğuk Savaş'ın bitiminden itibaren dijital devrimin¹ etkisi ile büyük değişimlere uğramışlardır. Sistemdeki tüm değişimlerin yanında devlet aktörünün değişmemesi mümkün değildir. Bu yeniliklerin anlaşılabilmesi ve açıklanabilmesi adına farklı kavramsallaştırmalar kullanılmaktadır. Örneğin, 1990'larda Richard Rosecrans (2000), devlette yaşanan bu dönüşümü *sanal devlet (virtual state)* olarak tanımlamış ve incelemiştir. Daha sonrasında Nazlı Chourcri (2012) ise *siber politika* tanımı üzerinden, devletin geleneksel araçlarında yaşanan değişimlere odaklanmıştır. İki yazar da küresel ekonomi, küresel tedarik zinciri, dijital ağlar ve bu sistemlerin devlet için anlamı ve kullanımına odaklanmıştır.

Bu çalışmalarda temel sorunsal, dijital dönüşüm ve siber uzayın gelişiminin devlet kurumunu nasıl etkilediğidir. Chourcri bu konuya yaklaşırken siber uzayın, ulusal güvenlik, diplomasi ve sınırlar üzerindeki etkilerini ele almıştır. Kitapta siber uzay birey, devlet, uluslararası ve küresel seviyelerden ele alınmıştır. Chourcri, anonimliği ve bu anonimliğin bireylere verdiği gücü vurgularken, ABD merkezli internetten uzaklaştıkça devlet-dışı aktörlerin ve sosyal hareketlerin güçlendirilebilmesinin uluslararası olası etkilerinin altını çizmiştir. Siber uzay ve uluslararası ilişkilerin kesiştiği alan ise “siber-politika” başlığı altında ele alınmıştır (Chourcri, 2012).

İlgili literatürde, devlet merkezli iç ve dış mekanizmalardaki değişimler farklı analiz seviyelerinde ele alınmıştır. Ancak bu tür yaklaşımlar dijital dönüşüm ve devlet ilişkisini anlamakta yeterli değildir. Nitekim bu dönüşüm ile beraber, “gerçeklik” algımız da değişime uğramıştır. Mesafe ve aidiyet algılarının değiştiği ve bulanıklaştığı bir çağda devletin aynı kaldığı nasıl tezahür edilebilir? Özünde, devlet kavramı “teorik bir inşadır” (Ferguson ve

¹ Dijital devrim bu çalışmada 1980'lerde başlayan ve Bilgi Çağına girişi temsil eden değişim olarak ele alınmaktadır. Üçüncü endüstri devrimi olarak geçen kavram analog elektronik ve mekanik araçlardan günümüzde kullanılan dijital teknolojilere geçişi temsil etmektedir.

Mansbach, 1991). Bu açıdan yaklaşıldığında sanal olarak devam eden bu ilişkinin sosyal bilimler çerçevesinde ele alınabilmesi adına, devlet öğelerinin temellendirilmesi gerekmektedir. Dijital dönüşüm pek çok faaliyet alanını ve toplumsal aracı kapsamı nedeniyle basitleştirilmesi sınırlandırılarak analiz edilmesi oldukça güç bir kavramdır. En basit hali ile teknolojik gelişmeler ve bunun günlük hayatta yarattığı değişim olarak ele alınabilir. Öte yandan devlet de yüzyıllardır tartışılan bir inşa olmakla beraber, genel bakış açısında kemikleşmiş birkaç unsuru bulunmaktadır. Çalışmanın sonraki bölümlerinde devlet tanımı ve dijital dönüşümle etkileşimi ele alınacaktır.

Burada savunulan tez, dijital dönüşümün sadece araçların geliştirilebileceği yeni bir alan yaratılması ya da bazı aktörlerin güçlenmesinin aracı olmasının yanında bu aktörleri temelden değiştirebilecek olması ve bu değişimin başlamış olmasıdır. Bu nedenle burada kullanılacak olan terim politik ilişkilerin yeni bir alanda, yeni araçsallıklarla düzenlenmesini tanımlayan siber-siyasetten ziyade, devletin ana unsurlarındaki değişimi vurgulaması adına *siber-ulus* ya da *siber-ulusal ilişkiler*dir.

Devlet Kavramsallaşmalarında Unsurlar; Egemenlik

Devlet kurumunun, pek çok siyaset bilimci ve filozof tarafından farklı tanımları yapılmıştır. Bu bağlamda farklı yaklaşımların vurguladığı farklı özellikler ve kökenler bulunmaktadır. Realist, çoğulcu, Marksist, inşacı yaklaşımlar birbiriyle ilintili ancak ontolojik olarak farklı devlet kavramsallaştırmalarında bulunmuşlardır. Ancak bu tanımları temel düşünce akımları çerçevesinde toplayarak kaba hatların çizilmesi mümkündür.

Weberyan yaklaşımda devlet, “insanın insanı yönettiği ve bunun için meşru gücün kullanıldığı bir ilişki[dir]” (Hanke, 2016). Connor (1978) ise devleti tanımlarken, belli sınırlar içinde yaşayan bir insan topluluğuna ve bu topluluğu bağlayan kurumsal yönetim biçimine ve bu yönetişimin zorlayıcı güç monopolisi ve insanlardan itaat bekleme kapasitesine vurgu yapmıştır. Bu kavramsallaştırmadan hareketle devletin ana öğelerini meşruiyet, şiddet ve bölgesellik olarak sıralamak mümkündür. Wendt (1999), bu tanımın üzerine Marksist ve çoğulcu yaklaşımlardan yorumlamalar yaparak yasal-kurumsal bir sistem ve toplum eklemelerinde bulunmuştur. Yasal sistem, D’Entreves’in (1967) açıklaması ile, kendine devlet deme hakkını kazanmış tüm yapıların gerekliliğidir. Şiddet konusu ise görece daha karmaşık olmakla beraber, şiddet kullanmanın meşruluğu da modern devletin elzem bir unsurudur. Bu konunun yorumlamaları düzen sağlanmasından, Tilly’nin (1985) sözleri ile “organize

suçlulara” (Tilly, 1985) kadar olan bir spektrumda değerlendirilmektedir. Toprak ve toplum kavramlarının birbirinden ayrılması ise klasik anlamda mümkün değildir. Nitekim bir topluluğun oluşabilmesi adına yaşadıkları bir toprak olması gerekmektedir. Kavramsal olarak her ülke kendi himayesi altında olan korunması ve yönetmesi gereken bir topluluğa sahiptir ancak bu topluluğun tanımı çeşitlilik göstermektedir. Öte yandan bu bir “topluluğun” bağlı olduğu bir toprak olmadan bir devlet olması klasik tanımlar itibari ile mümkün değildir. Son ama belki de en önemli olarak; bir devlet egemen olmalıdır. Devletler kendi toprakları üzerinde en yüksek otorite olmakla beraber kendi toprakları dışında da üstlerinde herhangi bir güç bulunmamaktadır (Pazarcı, 2008). Bu tanımın ikinci kısmı son 30 yılda karşılıklı kompleks bağımlılık, uluslararası organizasyonlar, uluslararası rejimler vb. kurumlar tarafından sorgulanmaktadır (Gözen, 2019). Bu çalışmada, en yaygın kullanılan devlet tanımı olması nedeniyle, temel olarak Weberyen modern devlet tanımı kullanılacaktır. Bir sahne değişiminden etkilenen aktörün içsel dönüşümü ele alınacağından devleti bir aktör olarak tanımlamayan çoğulcu ve Marksist yaklaşımlar ise tamamlayıcı olarak kullanılacaktır (Wendt, 1999).

Weberyen bağlamda devlet, insanların insanlar üzerinde egemenlik kurduğu ve bu ilişkinin meşru şiddet kullanımı ile desteklendiği bir ilişkisellik olarak ele alınacaktır. Bu tanımdan hareketle devletin temel öğeleri; meşruiyet, şiddet ve bölgesellik olarak sıralanmaktadır. Bu öğelere ek olarak ise Wendt’in Marksist ve çoğulcu literatür üzerinden eklemeleri olan yasal yapı ve toplum da devletin temel unsurlarına dahil edilecektir. Bu öğeler arasındaki ilişkisellik incelemesinin yapılması bu çalışmanın kapsamını aşar niteliktedir. Bu nedenle dijital dönüşümün etkisi incelenirken bu öğelere olan etkileşimi kısaca ele alınacak ancak geri kalan tüm öğelerin bir birleşimi ve bir nevi kaynağı niteliğinde olan “egemenlik” unsuru, çalışmanın temelini oluşturacaktır.

Devletin temel yapı taşı egemenlik pek çok Siyaset Bilimi akademisyeni tarafından ele alınmıştır. Eski çağlardan günümüze kaynağı, tanımı ve gereklilikleri farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bodin’in tanımından modern devlet anlayışına ve günümüze kadar egemenlik kavramı sürekli olarak bir değişim göstermiştir. Eski çağlarda *egemen* tek bir kişi, ilahi gücün temsilcisi olarak görülürken, modern devlet anlayışının gelişmesi ile bu teolojik meşruiyet, yerini anayasal kaynaklara bırakmaya başlamıştır (Grimm, 2015). Anayasal kaynaklardan gelen egemenlik meşruiyeti ise bu gücün tek bir kişiye ya da gruba ait olmasının önüne geçmiştir. Anayasal egemenlik anlayışının da kendi sınırlamaları bulunmaktadır. Nitekim bu tür bir kaynakta güç baki değildir, beraberinde sorumluluklar içermektedir. Bu sorumlulukların

yerine getirilmesi yönetici üzerinde bir kontrol oluşturmaktadır. Bu bakımdan güç, yöneten bireye değil, devlete aittir. Egemenliğin kaynağı ve sınırları zaman içerisinde değişim göstermekle beraber devlet kurumunun temel unsurlarından birini oluşturmaya devam etmektedir. Ancak bu esneklik, analiz edilmesi açısından problemler oluşturmaktadır.

Egemenlik konusu incelenirken, konunun sadeleştirilmesi adına Grimm'in (2015) kullandığı gibi iç ve dış egemenlik kavramları üzerinden ilerlememiz mümkündür. Bu bakımdan devlet, dış egemenlik kapsamında tek karar alıcı olarak kabul edilirken, tüm devletler eş-egemenler olarak kabul edilmektedir. Ancak bu yaklaşım çerçevesinde devlet egemenliğine uluslararası organizasyonlar tarafından meydan okunduğunu söylemek mümkündür, nitekim devlet kararları üzerinde etkileri bulunmaktadır. İç egemenlik konusu ise dış egemenliğe göre nispeten dokunulmaz olmakla beraber, Koruma Sorumluluğu (*responsibility to protect –R2P*) gibi kavramlarla sorgulanır hale gelmektedir. Bu tür örneklerden hareketle, egemenlik nosyonunun sabit olmadığını zaman ve kurumlarla beraber değişim gösterdiğini ve bu bağlamda devlet görevleri ve algısının da değiştiğini söylemek mümkündür. Nitekim koruma sorumluluğu kavramı dahi devleti bir hakkını bir sorumluluk haline getirmiştir.

Devletin iç kapasitesi dahilinde dijital dönüşümler, e-devlet hizmetleri ile birlikte devletin erişiminin arttığı bir bağlamda incelenmektedir. Bu bakımdan vatandaşların demokratik süreçlere katılması, kontrol mekanizmalarının genişletilmesi devletin gücünü arttıran bir şekilde görülmektedir. Öte yandan, blok-zincir teknolojisi ve data güvenliği konularında devlet egemenliği sorun yaşamaktadır. Nitekim serbestisi yüksek bir alanda devlet, tüm veri akışlarını kontrol etmekte zorlanmaktadır. *Dijital egemenlik* kavramı altında Almanya, 2016'dan beri Avrupa'da data güvenliğinin sağlanmasına ve devletin dijital egemenliğinin artırılmasına yönelik siyasi projeleri desteklemiştir (ENİSA , 2016). Ancak bu konuda üzerinde durulması gereken başka bir konu ise devletin data akışını merkezi kontrol etme çabası olarak görülebilecek dijital egemenlik dışında, dataların serbest akışının sağlandığı data egemenliği, özellikle blok zincir teknolojileri ve bu alanın kullanıcılarından doğan *sosyal hareket egemenliği*, bireysel verilerin kullanılmasına ve kişiselliğine yönelik *bireysel egemenlik* gibi kavramlar dijital dünyada güçlenmesidir. Bütün bu farklı egemenlik anlayışları, siber-uzay egemenliği, devletin tam kontrolü dışında olan bir alan, temelinde incelenebilir niteliktedir (Couture, 2020). Bu tanımlamalarda öne çıkan nokta, devletin dijital egemenlik konusunda tam bir kontrol arayışı içerisinde olduğu gözlemlenebilirken, alanın ademi merkezi özelliğinden ileri gelen farklı egemenlik anlayışları ile çelişmesidir. Devlet kendi egemenliğinden taviz

vermeden, siber-uzay devlet kontrolüne geçirilmeden, bu yeni alanın tanınması, devletler tarafından çıkarları amacına yönelik olarak da kullanılması mümkün olabilir.

Barbados ve Metaverse (Sanal Evren) Elçiliği

Barbados 2021 Kasım ayında sanal evrenler içerisinde, açıklama sırada en popüler evren olan *Decentraland*'de² bir elçilik açacağını duyurmuştur. Açıklamada *Somnium Space*, *SuperWorld* ve öteki sanal evren platformları ile anlaşmaların tamamlanmakta olduğunu belirtmiştir (Casey, 2021). Bu alanın satış işlemi ise Ağustos 2021'de gerçekleştirilmiştir (TRT World, 2021). Dijital elçiliğin kurulmasından sonra ise *e-visa*³ ve *teleporter*⁴ gibi işlemlerin yapılabileceği açıklanmıştır. Bu tür bir düzenleme, Barbados'un 190'dan fazla ülke ile diplomatik ilişkiler kurmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu diplomatik görev; kültür, sanat, müzik alanları altında şekillendirilmiştir. Bu girişime yönelik en önemli nokta sanal elçiliğin işlevi ve niteliği hakkındadır. Bu elçiliğin bir internet sitesinden farkı nedir? Wolin'in (1994) yorumu ile elektronik iletişim postmodernin gerçek bir kanıtı olarak atıf almaktadır. Bu açıdan bu dijital elçilik ve verdiği hizmetler, dijital olarak Barbados'un postmodern gerçekliğini yaratır mı? Bu tür bir meşruiyet, kullanılan sanal evrene ve bu alandaki paydaşlara yansır mı? Barbados'un sanal evrendeki aktörlüğü, kendi nüfusunun temsili açısından nasıl değerlendirilmelidir? Bu soruların yanıtlanabilmesi adına bu elçilik girişiminin Barbados'un devlet yapısı üzerinde ne tür etkilerinin olabileceğinin incelenmesi gerekmektedir.

Kilit noktalarından biri Barbados'un bu girişimi *dijital egemenlik alanı* olarak tanınmasıdır. Bu tür bir egemenlik hak talebi sanal evren elçiliğini, herhangi bir başka web sitesinden ayırmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi, egemenlikten bahsedilebilmesi için belirlenen alanda devletin en üst otorite olması gerekmektedir. Bu durumda Barbados Dışişleri Bakanlığı ve Barbados Bilim ve Teknoloji Bakanlığı süreçleri yönetse dahi bu süreçlerin gerçekleşebileceği altyapı ve alan, ülke tam kontrolünün dışındadır. Nitekim *Decentraland* örneğinde denetimin sağlanması *Decentraland Vakfı*'nin kontrolündedir (Decentraland, 2022). En temelinde bu *toprakların* güvenliğinin ve bir bakıma *varlığının* sağlanması devletin sorumluluğudur, ancak bu sistemde blok zincir teknolojisi ile tüm hareketler görünür olmakla beraber bir güvenlik açığı

² Decentraland merkezi olmayan bir sanal gerçeklik platformudur. Ethereum blok zincirine bağlıdır ve kripto para birimi MANA'dır. 90.601 parsel araziden oluşmaktadır. 2015 yılında Ari Meilich ve Esteban Ordano tarafından kurulmuştur. 2020 yılında halka açık hale gelmiştir ve Decentraland Vakfı tarafından denetlenmektedir.

³ E-vize işlemleri tamamen çevrimiçi gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde uzun randevu süreleri ve bürokratik süreçlerden kaçınılması amaçlanmaktadır.

⁴ Teleporter sistemi sanal evrenler içerisinde serbestçe dolaşılabilmesini sağlamaktadır.

durumunda Vakıf devreye girmektedir. Ayrıca şeffaflığın getirdiği bir açıdan da, veri akışlarını okumanın alanda uzmanlık getirmesi harici, veriler herkese açık ve devlet kontrolünün dışındadır.

Açıklama ile ilgili bir başka nokta ise *alandır*. *Domain* adlarının alınması ve isim güvencesi sağlanmasına rağmen burada ele alınan konuda bir alanın satışı gerçekleştirilmiştir. Bu alan satışı bir iş sözleşmesi sonrasında kararlaştırılmıştır. NFT'lerden oluşan bu alanda sahiplerden biri Barbados olduğu gibi eş-paydaşları, aynı şekilde alan sahipleri arasında şirketler ve bireyler bulunmaktadır. 1963 Viyana Konsolosluk İlişkileri Anlaşması kapsamında eş-egemen devletlerarası bir düzenleme yapılmıştır, ancak bu örnekte diğer taraflar sanal evren alanında benzer kısıtlı egemenliklere sahip olabilmekle beraber, tamamen farklı analog hak ve görevlere sahip aktörlerdir. Bu bakımdan uluslararası hukuk dışında bir çerçeveden incelenmesi gerekmektedir.

Sanal elçilik konusunun daha basit bir şekilde ele alınması mümkündür. Dijital alan Barbados'un egemenliğinin doğal bir uzantısı olarak kabul edilecek olursa, anlaşmanın herhangi bir yorumlamasının yapılması mecburi olmayabilir. Ancak bu durumda tüm devletler için dijital alanlar doğal bir uzantı mı sayılmalıdır? Bu bakımdan fiziki toprağı az ancak dijital alanı fazla olan bir devlet uluslararası ilişkiler sisteminde nasıl konumlandırılmalıdır? Bu platformu sağlayarak, karşılıklı meşruluk kazanan çokuluslu şirketin pozisyonu ne olacaktır? (Thurman, 2021) Elbette, bu anlaşmada özel anahtarlar sahip olan ülkelerin kendi NFT'leri⁵ üzerlerindeki kontrolü bir devletin kendi elçiliği üzerindeki kontrolü ve mülkiyet haklarına benzer olarak görülebilir. (Casey, 2021). Ancak uluslararası hukukta elçilik kurulmasının ev sahibi devletin iradesine bağlı olması ve de devletlerin eş egemenlik hakları unutulmalıdır. Bu örnekte yapılan anlaşma, bir devlet ve bir şirket arasındadır. Başka bir ülke de Metaverse elçiliği açar ise, iki elçilik arasında diplomatik ilişkiler sanal evrende düzenlenecektir. Bu tür bir durumda da iki ülke birbirini bu alanda tanıyarak hem birbirlerinin elçiliklerine hem de kullandıkları Metaverse platformuna meşruluk sağlayacaklardır. Bu tür bir senaryoda ise Barbados ve ikinci katılımcı devlet bu alandaki pratiklerin ve normların oluşturulmasında öncülük sağlayacaklardır.

Decentraland ile yapılan anlaşmaya göre *müşterilere* bir takım hizmetler sağlanacaktır (AFP, 2021). Bu tür bir tanımlama aynı zamanda devlet ve vatandaş arasındaki ilişkiyi üzerine de

⁵ NFT (*Non-Fungible Tokens*) Nitelikli Fikri Tapu, blok zincirlerde depolanan ve dijital bir varlığın eşsiz olduğunu belirten veri birimidir.

düşünmeyi gerektirmektedir. Nitekim devlet ki bu noktada hükümet olarak ele alınmasında fayda olacaktır, vatandaşlarına hizmetler sağlamasına rağmen hükümet, hiyerarşik olarak bireylerin üstünde bir konumdadır. Şirketler ve müşterileri arasındaki ilişkide ise benzer bir hiyerarşi bulunmamaktadır. Devlet ve karşısında olacak bir müşteri olması da birey ve devlet arasındaki ilişkinin yeni bir boyutuna işaret etmektedir.

Metaverse devletlere özel anahtarlar vererek güvenlik ve özerkliklerini sağlama vaadinde bulunmuştur (Casey, 2021). Ancak bu durum meşruiyet ve egemenlik sorunlarını tamamen çözmemektedir. Nitekim anahtarın yaratıcısı ve platformun sahibi olarak bu sistemi kullanan devletlerin, yeni bir teknik güvenlik açıkları olacaktır. Özel anahtarlara sahip olmak, devletin elindeki NFT'ler üzerinde tam bir hâkimiyet sağlamasına rağmen güvenlik sorunları yaşanması durumunda Decentraland Vakfı'nın konu ile ilgilenmesi gerekmektedir.

Dijital Egemenlik Alanı

Dijital Egemenlik Alanı kavramı, önceki bölümde bahsedilen sorular açısından kısıtları olsa da açıklayıcı güce sahiptir. Barbados'un Decentraland Elçiliğini tanımlamak için kullandığı bu tanımın öğelerine ayrılarak incelenmesinde fayda olacaktır.

Toprak konusu ele alındığında, toprağı olmayan bir devlet düşünülemez. En azından düşünülemezdi. Dijital platformların yaygınlaşması ve bu platformların bireyler gibi kurumlar tarafından da yaygınlaşması ile *domain* algısında da gelişimler olmaya başlamıştır. Toprak ve egemenlik konusunu kapsayan en yeni kavramsallaştırma ise dijital egemenlik alanıdır. Bölgesellik açısından ele alındığında bu tür bir alanda geleneksel anlamda bir topraktan bahsedilmesi söz konusu değildir. Öte yandan bu kavramın kullanılmasının, yeni oluşumun açıklanabilmesi ve rahat anlaşılabilmesi adına bir metafor olarak kullanıldığı argümanının yapılması da mümkündür. Bu alan, analog olmamasına rağmen blok zincir teknolojisi sayesinde kurucu kişi/şirketlerden bağımsız bir şekilde, paydaşların sunucuları üzerinden varlığını devam ettirecektir. Bu bakımdan bir devamlılık söz konusudur ancak analog sınır kavramı bulunmamaktadır. Bu sağlanan güvenlik ve altyapı olanağı, alanın dijital yapısını anlatmaktadır.

Dijital bir egemenlik alanından bahsedildiğinde, söz konusu alan tamamen dijitaldir. Bu tür bir yapıda dijital alanın kurallarının devlet tarafından kontrol edilmediği, sağlanmadığı takdirde bu alanın muhafazası başka bir kurumun/kurumların kontrolünde olacaktır. Merkezi evrenlerde tek bir şirket bu kurallara karar verirken *Decentraland* gibi ademi merkezi yapılarda çoğunluk

uygulaması bulunmaktadır (Decentraland, 2022)⁶. Bu nedenle bu alanın tüm kontrolünün devletin elinde olduğu savunulamaz. Ulusallığı dahi tartışma konusudur.

Dijital kolonyalizm dijital jeopolitik konusunda ele alınmakla beraber, burada yükselmesi beklenen ve büyük veri algoritmaları kullanabilen kurum bir süper güç, devlet olarak ele alınmaktadır (Razletovskaia, 2020). Peki bu sistemde dijital totaliteryen güç bir şirket olursa? Nitekim eşli kolonyal sistemlerde olduğu gibi çokuluslu şirketler, data çıktısı yapmakta, bilgiyi incelemekte ve yeni gelişmiş ürünler yaratarak “kolonilere” iletmektedir (Razletovskaia, 2020). Elbette bazı yazarlar, siber güvenlik ve siber uzay söz konusu olduğunda dahi devletin temel aktör olduğunu savunmaktadır (Fountain, 2001). Ancak bu merkezilik devlet kurumunun yapısının değişmediği, farklı aktörler ile yeni bağlamlarda ilişkiler kurmaya başlamadığı ve yeni pratik ve normların üretilmediği anlamına gelmez. Bu yeni ilişkiler kapsamında devletin, sorumlu olduğu vatandaşlar ve şirketlerle sanal evrenlerde eş haklara sahip eş paydaşlar olma durumu bulunmaktadır.

Eş haklara sahip olunması konusu ise egemenlik kavramı ile bağlantılıdır. Önceki bölümde değinildiği gibi egemenlik toprağa ve bu toprakta yaşayan insanların yönetilme kapasitesine bağlıdır. Peki dijital dönüşüm bu unsurları nasıl etkilemektedir? Toplumların yaşadığı spesifik bir toprak olması ele alındığında, e-vatandaşlık gibi hizmetler yeni değildir. Hizmetlerin bir kısmı sanal dünyaya taşınmış olmakla beraber, fiziksel anlamda bir insandan ve bağlı olan bir topraktan bahsedilmektedir. Lu ve Liu'nun (2021) yorumlamasına göre, iyi bir dijital altyapısı olan devlete yönelik güven duygusu artacaktır ancak milli vurgunun azalmasına neden olarak *ulussuz bir devlet* yaratacaktır.

Egemenlik konusunu, dijitalin araçsallaştırılması açısından ele almak mümkündür. Ancak bu tür bir örnekte (e-devlet hizmetleri, internet siteleri vb.) bu tür hizmetler devletin kontrolünü güçlendirmek ve kolaylaştırmakla beraber, devletin ana unsuru olan egemenlik ile doğrudan ilintili değildir. Nitekim yönetimin kolaylaştırmasını sağlamasına rağmen, dijital altyapı devletin egemenliğinin kaynağı değildir. Ancak bu bahsedilen alanın korunması ve kullanılabilmesi adına belirli bir dijital kapasiteye sahip olmak gerekmektedir. Barbados'un kendi NFT'leri üzerinde tam kontrolü bulunmasına rağmen kendi egemenlik haklarını kullanması bu sınırdadır. Karar alımı, devletin kendi vatandaşlarından görece uzaklaştırılmıştır. Aynı zamanda bireylerin bireysel dijital egemenlik haklarına sahip olması

⁶ DAO, *Decentralized Autonomous Organization*, sistemi tamamen otonom olarak düzenlenmiştir ve bu şekilde sanal evren ile ilgili olan kararlar kullanıcıları oyları ile belirlenmektedir.

gibi aynı alanda eş olarak devlet de dijital egemenlik haklarına sahiptir. Ancak bu durumda, merkezi olmayan bir evrende, NFT çokluğu dışında herhangi bir hiyerarşi yaratacak sistem bulunmamaktadır.

Sonuç

Dijital dönüşümün devlet üzerindeki etkisi bir erozyon aracı ya da güvenlik alanı olarak algılanabilmektedir. Ancak realist paradigma dışına çıkıldığında bu değişim devlet için de bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Devletin temel unsurlarında yaratılan dönüşümün, Barbados'un Decentraland'de açmayı planladığı ve 1963 Viyana Konsolosluk İlişkileri Anlaşmasına uygun olan elçilik ve *dijital egemenlik alanı* kavramının kullanılması bu sürecin somutlaştırılması adından iyi bir örnek oluşturmaktadır. İlk olarak Viyana Sözleşmesi eş egemen devletlerarası yapılan bir anlaşmadır. Bu nedenle bir Metaverse'te kurulmuş olan bir elçiliğin bu anlaşmaya uygunluğu bulunamaz. Nitekim eş egemen devletler değil eş paydaşlar üzerinden uluslararası hukuk değil *terms of use*'a bağlıdır. Elçilik, analog dünyada bulunmamakta, dijital alanda NFT'ler üzerinden metaforik bir alandan bahsedilmektedir. Bu tür bir elçiliğin faydaları olduğu Barbados'un daha fazla ülke ile konsolosluk ilişkileri kurabilmesi ve konsolosluk hizmetlerinin dijitalleştirilmesi ile süreçlerin hızlandırılması açısından aşikardır. Ancak klasik yaklaşımlar açısından devleti de genişleyen bir siber alan üzerinden daha fazla tehdit altında bırakmaktadır. Ancak bu şekilde anlaşılması zorunlu değildir. Bu bakımdan devleti ve egemenliği güncellenmiş anlamlar ile ele almamız mümkündür. Devlet dijital toprakları, vatandaşları, hizmetleri ve eş paydaşları ile siber-devlet niteliği kazanmaktadır. Bu değişim sürecinin nasıl tamamlanacağı öngörülemezle beraber başladığı görünürdür. Castells'in (2009) de belirttiği gibi siyasetin elektronik medya dilinde düzenlenmesinin kalıcı etkileri olacaktır.

Özel anahtarlar ile sağlanan kontrol ve yaratım gücü, dijital anlamda devletin yeni bir parçası ve gücü sayılabilecek niteliktedir. Elbette ki bu süreç farklı devletlerin katılımı ile uzun bir döneme yayılma ihtimaline sahiptir. Casey (2021), bu yeni *kullanıcı sözleşmelerini* dijital çağın Vestfalya Anlaşması olarak yorumlamaktadır. Henüz bu tür bir kullanım oldukça cesur olmakla beraber 1648'den kalan modern ulus-devlet kavramının dijitalleştiği ve bir siber-ulus dönemine doğru gidildiğinin de savunulması mümkündür.

KAYNAKÇA

- AFP. (2021). “Virtual Visas: Barbados Says to Open First 'Metaverse' Embassy”, TechXplore, 17 Kasım 2021, <https://techxplore.com/news/2021-11-virtual-visas-barbados-metaverse-embassy.html> (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2022).
- Casey, Michael J. (2021, Kasım 19). “Why Barbados' Mateverse Embassy Matters”, CoinDesk, 19 Kasım 2021, <https://www.coindesk.com/policy/2021/11/19/why-barbados-metaverse-embassy-matters/> (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2022).
- Castells, Manuel (2009). The Rise of the Network Society: Information Age: Economy, Society, and Culture v.1. New York: Wiley-Blackwell.
- Chourcri, Nazlı (2012). Cyberpolitics in International Relations. Londra: MIT Press.
- Connor, Walker (1978). “A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group is a....” Ethnic and Racial Studies 1(4): 377-400.
- Couture, Stéphane. (2020, Ağustos 5). “The Diverse Meanings of Digital Sovereignty”, Global Media, Technologies & Culture Lab, 5 Ağustos 2020, <https://globalmedia.mit.edu/2020/08/05/the-diverse-meanings-of-digital-sovereignty/>, Erişim tarihi: 8 Haziran 2022.
- Decentraland. (2022). “Decentraland DAO”, Decentraland, <https://dao.decentraland.org/en/>. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022).
- Decentraland. (2022). “Foundation: 2022 Manifesto”, Decentraland, 1 Şubat 2022, <https://decentraland.org/blog/announcements/foundation-2022-manifesto/> (Erişim Tarihi: 15 Haziran 2022)
- d'Entreves, Alessandro P. (1967). The Notion of the State: An Intrduction to Political Theory. Oxford: Oxford.
- ENİSA . (2016). Cyber Security Strategy for Germany.
- Everard, Jerry (2000). Virtual States. Londra: Routledge.
- Ferguson, Yale H., ve Mansbach, Richard W. (1991). “Between Celebration and Despair: Constructive Suggestions for Future International Theory”, International Studies Quarterly 35(4): 363-386.
- Fountain, Jane E. (2001). Building the Virtual State: Information Technology and Institutional Change . JSTOR: Brookings Institution Press.
- Gözen, Ramazan (2019). Uluslararası İlişkiler Teorileri. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Grimm, Dieter (2015). Sovereignty: The Origin and Future of a Political and Legal Concept. New York: Columbia University Press.
- Hanke, Edith (2016). “Max Weber Worldwide: The Reception of a Classic in Times of Change”, Max Weber Studies 16(1): 70-88.

- Lu, Xiaoyu, Wu, Hao ve Liu, Beini. (2021). "Eroded Sovereignty or Algorithmic Nation? Transnational Diffusion of Blockchain in Governance", *International Journal of Electronic Governance* 13(4): 486-518.
- Negroponte, Nicholas (1995). *Being Digital*. Knopf.
- Pazarıcı, Hüseyin (2008). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Razletovskaia, Viktoriya (2020). *Financial Mechanism of International Relations in the Era of Global Transformations and the Digital Revolution*. Retrieved from EDP Sciences.
- Rosecrance, Ricgard N. (2000). *The Rise of the Virtual State: Wealth and Power in the Coming Century*. New York: Basic Books.
- Thurman, Andrew (2021). "Barbados to Become First Sovereign Nation with an Embassy in the Metaverse", *Coindesk*, 15 Kasım 2021, <https://www.coindesk.com/business/2021/11/15/barbados-to-become-first-sovereign-nation-with-an-embassy-in-the-metaverse/> (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2022).
- Tilly, Charles (1985). "War Making and State Making as Organized Crime" In Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer ve Theda Skocpol (ed.), *Bringing the State Back In*. Cambridge: Cambridge University Press.
- TRT World. (2021). "Barbados to Establish World's First Metaverse Embassy", TRT World, 19 Kasım 2021, <https://www.trtworld.com/magazine/barbados-to-establish-world-s-first-metaverse-embassy-51836> (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2022).
- Wendt, Alexander (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolin, Sheldon S. (1994). "Fugitive Democracy", *Constellations* 1(1): 11-25.